

7. Коляда І. Українська інтелігенція в Росії: суспільно-політична та соціально-культурна діяльність (друга половина XIX – початок XX ст.). Київ: Ін-т історії України, 2010. 400 с.
8. Лейкина-Свирская В. Интеллигенция в России во второй половине XIX века. Москва: Мысль, 1971. 368 с.
9. Лейкина-Свирская В. Русская интеллигенция в 1900–1917 годах. Москва: Мысль, 1981. 285 с.
10. Світленко С. Народництво в Україні 60–80-х років XIX ст.: теоретичні проблеми джерелознавства та історії. Дніпропетровськ: Навч. кн., 1999, 240 с.
11. Світленко С. І. Народництво в Україні: сучасний погляд на проблему. *Український історичний журнал*. 1997. № 3. С. 41–49.
12. Соколов К. Российская интеллигенция XVIII – начала XX вв.: картина мира и повседневность. Санкт-Петербург: Нестор-История, 2007. 510 с.
13. Шевчук А. URL: http://chitalka.net.ua/textbooks/Shevchuk_jerla19/
14. Шип Н. «Интеллигенция на Украине (XIX в.): историко-социологический очерк». Киев: Наук. думка, 1991. 172 с.

Евгений Биба. Украинская интеллигенция во второй половине XIX в.: факторы формирования идеологии народолюбия. В исследовании освещается попытка охарактеризовать и систематизировать условия и источники формирования украинской интеллигенции во второй половине XIX в. В статье дается общая характеристика условий и источников формирования интеллигенции в украинских губерниях Российской империи. Установлено, что на формирование украинской интеллигенции, в первую очередь, влияли общеимперские процессы: изменения в политической и хозяйственной жизни, развитие капиталистических отношений, рост потребности в квалифицированных рабочих, нарастание народнического и активизация польского и украинского национально-освободительных движений. Анализируется количественно-качественный и социально-демографический процесс формирования украинской интеллигенции. Установлено, что изменения в политической и экономической жизни Российской империи в пореформенные десятилетия повлияли на радикализацию взглядов украинской интеллигенции и способствовали формированию собственной идеологии – народолюбия.

Ключевые слова: интеллигенция, разночинная интеллигенция, источники формирования интеллигенции, условия формирования интеллигенции, народолюбие.

Yevhenii Byba. Ukrainian Intellectuals in the Second Half of the Nineteenth Century: Factors Shaping the Ideology of Ukrainian Populism. The study highlights the attempt to characterize and systematize the conditions and sources of the formation of the Ukrainian intellectuals in the second half of the 19th century. The article gives a general description of the conditions and sources of the formation of the intelligentsia in the Ukrainian provinces of the Russian Empire. It was established that the formation of the Ukrainian intellectuals was primarily influenced by imperial processes: changes in political and economic life, the development of capitalist relations, the growth of the need for skilled workers, the growth of the populist and the activation of the Polish and Ukrainian national liberation movements. The quantitative-qualitative and socio-demographic process of the formation of the Ukrainian intellectuals is analyzed. It was established that changes in the political and economic life of the Russian Empire in the post-reform decades have had a direct impact on the radicalization of the views of the Ukrainian intellectuals and contributed to the formation of their own ideology – Ukrainian populism.

Key words: intellectuals, diverse intellectuals, sources of formation of intellectuals, conditions of formation of intellectuals, Ukrainian populism.

Стаття надійшла до редколегії
18.10.2018 р.

УДК 271.4-722(477):2-45+27-725:37

**Ігор Коляда,
Павло Юрчишин**

Архієпископ УГКЦ Володимир Стернюк: роль родини й родинного кола в становленні особистості майбутнього душпастиря

У статті на основі широкого комплексу джерел, аналізу історіографії здійснено спробу цілісного висвітлення ролі та впливу родини В. Стернюка в становленні особистості підлітка. Авторами окреслено родинне коло, яке

впливало на формування особистісних рис майбутнього архієпископа; акцентовано увагу на ролі батька, матері, друзів родини, патріотичної атмосфери, що склалась у родині; народних традицій на формування перших уявлень підлітка про місію української інтелектуальної еліти у виборенні українською нацією свого права на вільний націокультурний розвиток.

Ключові слова: родина, родинне виховання, особистість, родинне коло, національна ідея, соціальні чинники формування особистості.

Постановка наукової проблеми та її значення. Українське суспільство в сучасному вимірі його розвитку як частини європейського цивілізаційного простору відзначене кризовими явищами та викликами, що зумовлюють необхідність пошуку моральних і духовних засад та орієнтирів, авторитетів. Такими були в минулому й мають бути на сучасному етапі націотворення та державотворення видатні діячі, життя й самовіддана та безкорислива діяльність яких слугувала би прикладом служіння нації, народу Батьківщині для молодшої генерації українців. Ключову роль у становленні будь-якої особистості, формуванні її духовних цінностей, а також його первинної взаємодії із суспільством відіграє близьке оточення. Первинним оточенням, малим суспільством, із якого починається соціалізація особистості, є її родина. Саме рівень її морального розвитку та культури, місця найближчих родичів, батьків у соціальній стратифікації, соціальні взаємозв'язки з іншими, сімейні традиції чинять вирішальний вплив на розвиток і формування особистості. Духовні, культурні й моральні кризові явища, що є характерними рисами сучасного українського суспільства, у контексті посилення процесів маргіналізації, в умовах спроб демократизації суспільного життя та інтеграції українського ком'юніті до світової спільноти з її глобалізаційними тенденціями й впливами вимагають нових методологічних та світоглядних підходів до вивчення сторінок історичного минулого українського народу, що мало б посприяти подоланню цих явищ і створенню передумов й умов для подальшого державотворення та націотворення в умовах інформаційного суспільства. Історія УГКЦ як складова частина історії України має приклади душпастирів, їх служіння українському народові й безкомпромісної боротьби за його право вільного розвитку, які, за визначенням Блаженнішого Любомира, є «моральними авторитетами», імена котрих упродовж десятиліть панування радянського тоталітарного режиму замовчувалися. Тому суспільно значимим є ознайомлення широкого загалу громадськості з життям і діяльністю цих видатних українців, до яких, безперечно, належить місцеблюстителю митрополичого престолу УГКЦ, борець за її легалізацію, педагог і душпастир Володимир Стернюк, життя якого є прикладом соціально значимої поведінки, морально-ціннісних орієнтирів, котрі повинні стати взірцем для сучасного ідеологічно дезорієнтованого українського суспільства. Ґрунтовне й усебічне дослідження життєвого шляху та діяльності о. Володимира Стернюка – *суспільно необхідне й актуальне важливе наукове завдання* сучасної української історіографії. Діяльність В. Стернюка, його сподвижників, яка стала формою духовного дисидентства українства, відіграла вирішальну роль у карколомних подіях в історії УГКЦ другої половини ХХ ст., оскільки, очоливши цю інституцію, яка в умовах підпілля, жорсткого державного переслідування будь-якого вияву приналежності до неї, забезпечила як відновлення історичної справедливості, легалізувавши діяльність забороненої й зліквідованої офіційно конфесії, так і перетворення її в державотворчу інституцію національного масштабу, поширивши її вплив на всі сфери життя сучасної України.

Мета статті – дослідження маловідомих фактів із біографії дитинства та років юнацтва Володимира Стернюка, зокрема впливу родини на становлення особистості майбутнього місцеблюстителя УГКЦ. Наукова новизна полягає у висвітленні маловідомих фактів із життя митрополита Володимира Стернюка в контексті дитячої біографістики.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Життєвий шлях о. Володимира Стернюка припадає на дві світові війни, розпад Австро-Угорської імперії, Українську національно-демократичну революцію, періоди перебування Західної України в умовах польського, радянського та нацистського режимів із їхніми репресіями й втратами близьких, ліквідацією, перебуванням у підпіллі та легалізацією УГКЦ, народженням сучасної Української державності, служінням ідеям і світоглядним цінностям, яким присвячено його активну організаторську церковну, богословську та педагогічну діяльність. Проте, незважаючи на непересічний життєвий шлях очільника «катакомбної» УГКЦ архієпископа Володимира Стернюка, у сучасній українській історіографії дослідження життя й діяльності о. Володимира стосується обмежена кількість історико-біографічних розвідок, але цілісного історичного дослідження, у якому увага акцентувалася б на комплексному аналізі життя Володимира Стернюка, досі немає. Насамперед, це зумовлено тим чинником, що його життєвий шлях почали досліджувати лише нещодавно. Першість у спробі

проаналізувати, дослідити та вивчити життя, діяльність о. Володимира Стернюка належить таким авторам, як о. Т. Бублик [27], С. Дмитрук [15], І. Коляда [17], о. Р. Піха [23], І. Паламар П. [23], Юрчишин [17]. Ієромонах С. Дмитрук в історико-біографічному нарисі «Життя як подвиг для Христа: Curriculum Vitae монаха редемпториста, Місцєблюститєля і Правлячого Архієрея Києво-Галицької Митрополії Володимира Стернюка» (Львів, 2007) зазначає, що феномен постаті владики Володимира переростає національні межі України й впливається могутнім потоком у сонм визначних подій та ісповідників Вселенської Церкви. Автором також доведено, що трансцендентність постаті Володимира Стернюка полягає в тому, що він не лише утверджував в українстві дух глибокого розуміння вселенськості католицизму, але й мав вплив на процес самоідентифікації українців. На основі архівних джерел розкрито раніше не відомі факти з дитинства Володимира Стернюка, окреслено ідейне коло владики. Аналізу проповідей, праць і публікацій владики в комплексі розвитку проповідництва й публіцистичної діяльності Згромадження Найсвятішого Ізбавителя та УГКЦ стосується історико-біографічний нарис о. Руслана Піха «Володимир Стернюк – “Я робив те, що міг. І більше на ніщо не дивився”» (Львів, 2018), у якому представлено життєпис митрополита Володимира (Стернюка) як знакового діяча з періоду підпілля УГКЦ. Автор стверджує, що владики утверджував християнські цінності у свідомості українського народу; зроблено висновки про відкритість майбутнього єпископа для потреб мирян; наведено цікаві факти про період навчання в Бельгії та вплив родини на становлення особистості отця, висвітлено основні ідеали душпастирського світобачення й характерні риси характеру та особливостей темпераменту владики о. Володимира. Характеристику поведінкової моделі о. Володимира Стернюка впродовж 1923–1947 рр. здійснено в статті І. Паламари «Штрихи до портрета Володимира Стернюка» (Львів, 2007), у якій досліджено один з етапів життєвого шляху душпастора, подано оцінку його особистості, проаналізовано мотивації дій, розкрито чинники, що в майбутньому визначали його позиції щодо Львівського церковного собору 1946 р. та продовження підпільної священицької діяльності. Проблеми ролі родини, дитинства, Львівського собору на формування й долю о. В. Стернюка стосуються статті І. Коляди, П. Юрчишина («Вплив родини, дитинства, юнацьких років на становлення особистості митрополита УГКЦ Володимира Стернюка» (2018 р.), «Львівський собор 1946 року у долі митрополита УГКЦ Володимира Стернюка та його родини» (2018 р.))

Отже, аналіз історіографії засвідчує необхідність здійснення комплексного біографічного дослідження життя, церковної та громадсько-політичної діяльності о. Володимира Стернюка, зокрема ранніх етапів життя владики й основних чинників формування його особистості, серед яких чільне місце посідає родина.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасне суспільно-політичне життя в Україні визначило також зміни в українській історичній науці, зростаючої ролі світоглядності історичних знань, що, на думку сучасного дослідника І. Колесника, забезпечує реалізацію не лише наукових, а й соціокультурних функцій історії (почуття громадянства, історична пам'ять, критичне мислення, формування в суспільстві об'єктивної картини про минуле). Здобутки академічної історичної науки, які часто не виходять за межі вузького кола науковців, повинні стати надбанням суспільства в цілому й насамперед – молодого покоління українців, формування історичної пам'яті, позбавленої міфологем та ідеологем минулого [16, с. 122].

У часи незалежності українська історична наука поступово стає інтегральною частиною світової історіографії, важливою ознакою якої, за оцінкою І. Колесника, є формування нового стилю історіографічного мислення, розмаїття методологій, науковий прагматизм, орієнтація на сучасний ринок ідей [16, с. 63]. Не є винятком у цьому контексті обрана нами тема, яка передбачає аналіз та всебічну характеристику різнопланових за методологічними підходами історичних праць, які б уможливили висвітлення суспільно-політичної ситуації в Західній Україні в період першої половини ХХ ст., суспільні та конфесійні впливи на життя й громадсько-політичну та душпастирську діяльність одного з очільників «катакомбної» УГКЦ архієпископа Володимира Стернюка.

Сім'я є складним багатовимірним соціальним утворенням, що відігравало, відіграє й відіграватиме важливу роль у розвитку людського суспільства. Сім'я – це першооснова отримання дитиною соціального досвіду через різні засоби впливу. Вивчення дитинства в межах психології розвитку, соціології виховання, історії родини, культурної та психологічної антропології (етнографії), історії літератури для дітей і про дітей, педагогіки, педіатрії й інших дисциплін дає дуже цінну наукову інформацію. Дитинство – це етап онтогенетичного розвитку індивіда, що починається з народженням дитини й закінчується безпосереднім уключенням у доросле життя (звичайно в підлітковому віці). Дослідження психологів та

дані етнографії про розвиток дітей у різних суспільствах сприяли подоланню панівних довгий час уявлень про дитинство як «натуральну стадію», що володіє певними універсальними для всіх часів і народів властивостями. Насправді, будучи соціокультурним феноменом, дитинство має конкретно-історичний характер та історію розвитку. Головна соціальна функція дитинства, що полягає в підготовці людини до самостійної дорослої праці, визначає специфіку вікової диференціації, тривалість і своєрідність дитинства. На характер та зміст окремих періодів дитинства також впливають конкретні соціально-економічні й етнокультурні особливості суспільства, у якому живе дитина, і насамперед система суспільного виховання [15, с. 121]. Для реконструкції культурно-символічних моделей дитинства та дитини, що існують у культурних традиціях різних народів, важливим є огляд історичних, етнографічних, педагогічних, соціологічних джерел. Феномен дитинства опинився в межах наукового дискурсу лише в другій половині ХХ ст. (К.-Г. Юнг, І. С. Кон, Д. Б. Ельконін, Е. Еріксон, Д. І. Фельдштейн й ін.). Питання дитинства розглядали в межах філософії, психології, соціології, археології, антропології, етнографії, історії культури, літературознавства та інших дисциплін, оскільки світ дитинства вміщує в собі низку інших світів: соціальних відносин, фізичної реальності й пізнання, історії, культури. В Україні знаковими для наукового осмислення дитинства як соціокультурного феномену стала друга половина ХХ – перші десятиліття ХХІ ст. ((Н. В. Аксєнова, С. Грицишин, Н. Жмуд, Н. В. Зозуля та ін.), історії (А. О. Сова та ін.), педагогіки (Н. С. Брехунець, І. В. Вавілова, А. Г. Зінченко, Р. В. Зозуляк та ін.), філософії (Л. В. Українець та ін.)) [19, с. 510].

В останні роки різко зріс інтерес до цього явища не лише з боку традиційно орієнтованих на «дитячі» дослідження наук, а й інших, зазвичай «байдужих» до дитинства сфер знання. Питання дитинознавства виходять нині на перший план наукового знання, оскільки синтезують у собі не лише причинно-наслідкові зв'язки в людському поступі, а й напрацьовані людством способи їх творення та збереження.

Отже, незважаючи на деяку активізацію досліджень дитинства впродовж останніх років як соціокультурного та історичного феномену, в українській дитячій біографістиці досі немає уніфікованого усвідомлення для вивчення дитинства як її предмету. Натомість саме біографістика за природою свого предмету та методологією може стати основою синтезуючого підходу, що забезпечить цілісне й різнобічне дослідження та представлення дитини й дитинства в сучасному науковому дискурсі.

Життя людини Господь Бог уплітає в історичний процес Всесвіту та кожному відводить властиве місце в бутті людства, щоб кожен міг виконати певну місію. Декому доручено стати символом цілої епохи, цілого відтинку історії. Так стається, що саме лиш ім'я чи прізвище конкретної людини символізує собою цілу епоху чи визначну подію в житті людства. Саме таким людям дається визначення – Постать, бо через них Господь Бог в особливий спосіб творить історію. Символом нескореного духу нації, її працелюбності, терпеливості, незламності, мудрості є постать сподвижника УГКЦ, архієпископа Володимира Стернюка, життя якого – приклад страдника нескореного народу, великий узірєць служіння Богові. Добре й завжди він пам'ятав слова Святого Письма: «Не бійся нічого, що маєш витерпіти [...]». Будь вірний до смерті, і дам тобі вінець життя.» (Апокаліпсис 2, 10).

Особистість архієпископа Володимира належить до тих, Постать яких виростатиме з плином часу. Його життя – це життя ісповідника, мученика за віру, апостола-місіонера, богослова, мужнього оборонця прав своєї Церкви, харизматичного провідника свого люду. Його жертвне життя є найдорожчим скарбом на Престолі Отця й незаперечною цінністю всієї Вселенської Церкви.

Становлення особистості майбутнього місцеблюстителя митрополичого престолу відбувалося під впливом його найближчого оточення. Потрібно зазначити, що видатний син українського народу, якого ще за життя називали «Мойсеєм ХХ ст.», котрий, очоливши «катакомбну» Українську греко-католицьку церкву, зумів зберегти її церковні обряди та традиції в період її заборони й гонінь, монах-редемпторист, політичний в'язень, архієпископ УГКЦ, місцеблюститель митрополичого престолу Володимир Стернюк народився 12 лютого 1907 р. в с. Пустомити [1, с. 10], що на той час було частиною Королівства Галичини та Володимирії, Австро-Угорщини. 12 лютого – свято Трьох Святителів: Василя Великого, Григорія Богослова та Івана Золотоустого. І, мабуть, саме вони влили в душу й серце новонародженого глибоке розуміння та почуття обов'язку, витривалість, світлу й непохитну віру в Божу Присутність, Божу Правду та Боже Милосердя. Тому є досить слушною думка Блаженнішого Любомира, проголошена з нагоди 100-річчя від дня народження владики Володимира Стернюка: «Ця свідомість, що Господь Бог оцю людину покликав до життя, дав їй цей великий дар і провадив її впродовж людського земського життя [...] ми сьогодні споминаємо день народин, отой гарний, той такий милий день, коли людина починає

жити вже як самостійне єство. Коли перед нею розвивається майбутність, коли кожний, хто переходить, старається згадати: а що буде з того дитяти? Ми згадуємо той день, той початок життя» [24].

Не менш важливим і цікавим із погляду біографістики є тлумачення значення імені, яке немовляти при народженні обирають батьки. Із погляду української ономастики ім'я Володимир має слов'янське походження, складається з двох коренів: «влад» (володіти) і «мир», тобто ім'я може мати сенс – «володар світу». В історії України це ім'я пов'язано з рівноапостольним князем Володимиром Святославовичем («Красне сонечко») – хрестителем Русі-України, який вважається небесним покровителем воїнства, заступником багатодітних родин [25].

Про ранні роки Володимира Стернюка відомо досить мало. Основними джерелами для вивчення цього періоду життя є інтерв'ю. Дитинство владики Володимира проходило в душі релігійного та патріотичного виховання, яке відповідало ідеалам його родини.

Володимир Стернюк народився в родині священника о. Володимира Стернюка (1870–1930), який служив парафіяльним священником при місцевій церкві св. Миколая села Пустомити, одночасно духовно опікувався віруючими парафії сусіднього села Лісневичі, очолював Щирецький деканат, та його дружини Євгенії Коновалець (1873–1930). Хоча його батько й був священником, проте потрібно зауважити, що родина Стернюків не належала до жодної на той час відомої галицької священничої династії. Дід Володимира Стернюка був народним учителем, а вже батько став священником [17, с. 54].

Священництво було тією рушійною силою, яка в часи австрійської займанщини Галичини засвідчила себе в ролі культурно-просвітницького корпусу через відсутність тут світської інтелігенції. Священники були громадсько-політичними діячами, письменниками, літературознавцями, музикознавцями. Вони були ініціаторами й безпосередніми засновниками театральних товариств, шкіл, читалень тощо. Родина Стернюків, як зазначає науковий співробітник Інституту історії Церкви, кандидат історичних наук о. Тарас Бублик, пов'язана сімейним зв'язками з представниками української інтелігенції: брат батька (Іван) одружився з рідною сестрою української співачки Соломії Крушельницької Емілією [15, с. 34].

У сім'ї Стернюків народилося четверо дітей: два сина – молодший Остап (Євстахій) (1909–1993), сам владики Володимир – старший із синів, та дві доньки – Віра-Оксана (1898–1960) й Оріся (Ірена) (1911–1987). Донька Оксана-Віра, сестра владики, стала дружиною одного із засновників, однієї з перших скаутських організацій в Україні, «Пласту» – Северина Левицького. Ще одна сестра, Ірена, емігрувала за кордон у Канаду, де й мешкала більшість свого життя. Подібну до братової долю довелося пережити Остапу Стернюку, який, вирішивши піти слідами свого батька, став священником, проводячи активну душпастирську діяльність після Львівського церковного собору, як і о. Володимир, став жертвою радянського тоталітаризму, зазнав репресій [15, с. 33].

Отже, цілком слушною є оцінка дослідників, що фактично родина Стернюків – це сплав українського патріотизму й духовних цінностей християнства, що характерно для Галичини початку ХХ ст. Це мало неабияке значення та відіграло важливу роль у роки родинного виховання майбутнього владики Володимира, кристалізувавши риси української ментальності: кардіоцентризм, що пов'язаний із православними християнськими традиціями, де серце – джерело моралі та індивідуальних переживань; дуальність – загальна визначена схильність поєднувати непокероване; культ героїв, любов до рідної землі, до матері, сильний зв'язок із кривими родичами, сентиментальність до батьків, рідних, земляків [22, с. 55]. Ці риси, як на наш погляд, були притаманні особистості майбутнього владики Володимира Стернюка. «Народний характер», «способи думання й поведінки», «духовні звички», при цьому не раціональне, а підсвідоме, «всмоктане з молоком матері» – ірраціонально-міфологічне, це коріння специфічного, конкретно-особистісного, що формує унікально-неповторний характер нації загалом й окремих її представників [18, с. 510]. Важливу роль у становленні особистості майбутнього владики Володимира Стернюка, як відзначають сучасники та дослідники владики та й він сам, відіграла мати Євгенія, яка походила з роду української національно свідомої священницької родини, а саме була з Коновальців – наймолодшою донькою пароха о. Михайла Коновальця (1824–1887) зі Зашкова та рідною сестрою Михайла Коновальця – батька першого голови Проводу Організації українських націоналістів Євгена Коновальця, що пізніше використано радянськими спецслужбами як один із приводів для засудження о. Володимира як його небожа [22, с. 35]. «[...] родина Стернюків, – як відзначає о. Тарас Бублик, – це показова родина для цього часу – поєднання духовної та національної еліти: дід по батькові – народний учитель; дід по лінії матері владики – Євгенія – священник [...]» [27].

У першій стадії розвитку дитини-немовляти дослідники виділяють коротку, надзвичайно важливу фазу новонародженості. Починається вона з акту народження, що становить радикальну зміну способу

життя дитини та пристосування до нових умов [50, с. 512]. Головна таємниця соціального формування особистості в цей період полягає в тому, що атмосфера сімейного тепла лежить в основі довіри малюка до світу, відкритості в спілкуванні з людьми, подальшого прийняття ним самого себе. На цій стадії (до одного року) дитина розвивається за віссю «довіра–недовіра». Ступінь розвитку почуття довіри до інших людей і світу загалом залежить, насамперед, від якості материнської турботи, причому не так від кількості їжі чи ласки, як від особливостей спілкування, здатності матері передати відчуття стабільності, усвідомлення того, що вона є людиною, якій можна довіряти [19, с. 50]. Як відзначав сам владика Володимир і зазначають сучасні дослідники його життя, саме матері Євгенії сім'я має завдячувати, що в ній завжди панував дух українського патріотизму та українських традицій. Виховання о. Володимира не було спрямовано виключно в лоні релігійності, а включало утвердження набагато ширшого світогляду – людини-борця. Мати прищеплювала йому любов до української музики, мистецтва, що дуже легко засвоювалося ним.

Не меншу роль у формуванні малого Володимира відіграв і батько – о. Володимир. У роки дитинства майбутнього владика Володимира громадсько-політичне життя в Галичині відзначене активізацією українського національного руху. Зростає активність українських політичних партій та громадських організацій. Українська греко-католицька церква, очолювана в цей період одним із найвидатніших її очільників митрополитом А. Шептицьким, активно й усіляко підтримувала український національний рух і була незрушимою силою в захисті інтересів пересічних українців, виховувала своїх священників як захисників української культури, котрий і був батько молодого Володимира (якого в травні 1919 р. поляки ув'язнили в Бригідках (Львів), а потім вивезли до концтабору в Домб'ї (Краків) [1, с. 36], що мало вплинуло на майбутнього місцеблюстителя митрополичого престолу Володимира Стернюка.

Окрім батьків та родинної атмосфери, не менш важливий вплив на становлення особистості майбутнього митрополита мали також національно-патріотично налаштовані брати батька – Мирон і Петро, які також були священниками й борцями за права УГКЦ, а брат Євстахій не підписав акт возз'єднання з Російською православною церквою, за що був засуджений на 25 років ув'язнення та заслання, а після звільнення продовжив працювати в підпіллі. «В родині Стернюків був сплав національного і духовного. Через це митрополит вирізнявся своїм потягом до народної культури, патріотичним вихованням, яке отримав змалку [...] Тато і двоє братів – Петро і Мирон – перші в роду, хто стали священниками», – зазначає о. Тарас Бублик [27].

Отже, як зауважив сам владика о. Стернюк, родина посприяла, тому, що саме в дитячому віці в його характері виховано ті риси й сформовано такі моральні цінності, які визначили його світогляд та духовні орієнтири, що дали змогу йому – майбутньому місцеблюстителю УГКЦ – гідно пронести той терновий вінок, коли існування УГКЦ було схожим до існування перших християнських громад у Римській імперії.

Важливе місце в становленні особистості майбутнього видатного діяча УГКЦ мало ідейне коло священничої родини: родичі, друзі, близькі знайомі сім'ї, що не раз відвідували оселю Стернюків. У помешканні родини Стернюків, як зазначає декан Пустомитівський о. Степан Гриньків, відбувалися знакові події, збиралася тогочасна українська еліта, що згодом вплинуло на історію їхнього краю. Не менш цікавим, є той факт, що в їхній хаті жив о. Возняк, який віддав заміж за рідного брата Степана Бандери, Василя, свою дочку Мирославу, яка була старшою сестрою Любові, дружини Миколи Лемика (здійснив атентат на начальника канцелярії радянського консульства у Львові Олексія Майлова на протест проти голодомору 1932–1933 рр.) [15, с. 40].

Отже, на нашу думку, із ретроспективного ракурсу в особистості майбутнього видатного діяча УГКЦ о. Володимира та його душпастирської діяльності поєднувалися традиційні народні уявлення про морально-етичні норми з ідеалами християнської духовності, що було нерозривно пов'язано з повсякденням його родини, культивуванням у ній національних і релігійно-духовних цінностей.

Суспільство є інститутом, який завжди продукує образ особистості, процес розвитку якої спрямований на досягнення соціуму, історично вироблених форм і способів спілкування з природою, а також норм людських взаємин. Формування особистості – це процес становлення людини як соціальної істоти внаслідок впливу середовища. Тому не менш важливим чинником у становленні особистості майбутнього очільника підпільної УГКЦ владика Володимира мала суспільно-політична ситуація, що склалась у Галичині на початку ХХ ст. Майбутній владика Володимир народився в час, коли українці потерпали від колоніального становища, коли австрійська імперська влада проводила курс на протиставлення

українського й польського населення, що мало своїм наслідком гостре протистояння двох національно-визвольних рухів одне одному. Така політика, за давнім римським правилом «розділяй і володарюй», довгі десятиліття створювала досить дієвий механізм забезпечення ефективного австрійського державного панування в Галичині. І навіть за цих умов, коли українство з його прагненнями до самостійного національного життя мусило протистояти імперській політиці ігнорування цього природного прагнення та польському зверхньому й зневажливому ставленню до цих прагнень, малий хлопчак зумів увібрати в себе родинні національні ціннісні орієнтири, щоб у майбутньому стати справжнім національно свідомим не лише патріотом своєї України, а й активним борцем за національно-культурні та політичні права свого гнобленого народу.

Дитинство майбутнього митрополита минуло під знаком епохальних подій, котрі назавжди змінили долю краю – Першої світової війни та слідом за нею – перших визвольних змагань. Перша світова війна початку XX ст., яка докорінно змінила долю не лише всього краю, а й усієї України та світу, стала ще одним значущим чинником, що впливав на формування особистості о. Володимира як прояв кризи системного та цивілізаційного характеру, як і безпосередні воєнні дії не оминули родину Стернюків. Так, у віці семи–одинадцяти років Володимир відчув усі негаразди війни. Потрібно зазначити, що воєнні дії вперше безпосередньо зачепили місцевість, де мешкала родина Стернюків, 10–11 вересня 1914 р., коли в Лісневичах повністю згоріло 50 хат, а в Пустомитах росіяни спалили п'ять будинків. Під час відступу російської армії село знову потерпіло 21 червня 1915 р., коли тут були бої, а з боку Милошович спалено сім хат, панський двір, купальні й будинки при залізниці [6].

Народившись у часи Австро-Угорської імперії, Володимир розпочав навчання як учень Пустомитівської народної школи. Здобувши освіту в початковій сільській школі, згодом продовжив навчання ще два роки в міській початковій народній школі при Народному домі у Львові та Львівській академічній гімназії. Академічна гімназія створена як складова частина Львівського університету (Академії), тому отримала назву «академічна». Спочатку була продовженням так званої академічної гімназії єзуїтів (початково – колегії, 1591). Випускників гімназії зараховували до університету без вступних іспитів. Спершу мала п'ять класів, із 1818 р. – шість, від 1849 р. – 8-класна класична гімназія. Мовою викладання до 1849-го була латинська, згодом – німецька. Із 1867 р. усі навчальні предмети в початкових класах викладали українською мовою, а з 1874 – в усіх класах. Перший випускний іспит («матура») українською мовою відбувся в травні 1878 р. Початкова гімназія містилася в університетському будинку на вул. Театральній, у 1831–1862 рр. – у Бернардинському монастирі (у той період її також називали бернардинською) [17, с. 51], із 1862 р. – у Народному домі на вул. Театральній, 22. У 1907 р. «головний заклад» гімназії переїхав у новий будинок на вул. Л. Сапєги, 14 (нині – вул. С. Бандери), а в Народному домі продовжувала діяти її філія. У 1913/14 н. р. у гімназії навчалося понад 1100 учнів. Під час російської окупації Львова в 1914–1915 рр. частина викладачів гімназії створила у Відні українські гімназійні курси; з осені 1915 р. відновлено навчання у Львові. У 20–30-х роках XX ст. значна частина учнів гімназії були членами української молодіжної організації «Пласт». В Академічній гімназії також діяли нелегальні юнацькі осередки Української військової організації та Організації українських націоналістів, до складу яких входили учні старших класів. Багато педагогічних і наукових досліджень викладачів Академічної гімназії опубліковано в щорічних «Справозданнях» («Звітах»). У 1939 р. Академічну гімназію реформували в середню загальноосвітню школу (середня школа № 1), у 1941–1944 рр. вона знову діяла як українська гімназія. Із тих часів найбільше запам'яталась участь цілого його класу у велелюдному похороні Івана Франка в травні 1916 р. Початок Володимирового навчання в українській академічній гімназії збігся з великим українським національним зривом – Листопадовим чином 1918 р., навчання припало на роки польсько-української війни [17, с. 53].

Вагомими чинниками соціального формування дитини є різноманітні виховні організації, головними соціалізуючими функціями яких виступають залучення дитини до загальної культури людства; створення умов для її індивідуального розвитку та духовно-цілісної орієнтації; автономізація поколінь; релігія, яка поширює свої моральні цінності на суспільство, у котрому існує, дає відповіді на питання про зміст життя, про вічність й істину, гармонізує духовний світ віруючого, допомагає йому в усвідомленні своїх проблем та в духовному захисті від світських потрясінь і неприємностей. У ці знаменні роки становлення ЗУНР формуванню його життєвої позиції щодо «українського питання» й шляхів його вирішення, подальшого патріотичного виховання, фізичного розвитку та духовного самовдосконалення, усвідомлення своїх духовних прагнень і визначенню ціннісних орієнтирів посприяв вступ підлітка Володимира до

однієї з українських патріотичних молодіжних організацій – «Пласту», до 4 гуртка 1-ї чоти 1-ї сотні полку ім. Петра Конашевича-Сагайдачного. Коли підліток виїхав на даліші навчання до Ехена в Бельгії (1921 р.), полкова старшина записала його до реєстру пластунів на студіях за кордоном, а в час формування нового Уладу записаний 10-м у списку «почесних пластунів» (перша назва УСП) 1-го полку [1, с. 11].

У 14-річному віці Володимир зацікавлюється харизмою католицьких монахів-редемптористів (Чин Найсвятішого Ізбавителя), яких митрополит Андрей Шептицький (1865–1944) кількома роками перед тим запросив до Галичини. Для глибшого запізнання зі згромадженням допитливий юнак вирушає до Бельгії – батьківщини перших редемптористів візантійського обряду на наших теренах [15, с. 43].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Дитячі роки формування особистості Володимира Стернюка – це початковий етап становлення його особистісних рис, моральних засад та суспільних ідеалів, коли соціальне формування стало необхідним явищем у процесі його розвитку. Процес соціального формування особистості о. Володимира визначається багатством ідейних, моральних, інтелектуальних, естетичних відносин, у яких він зростає і виховувався. У ході соціального формування особистості задовольняються її соціально-культурні потреби – усвідомлена або неусвідомлена індивідом необхідність наявності знань, умінь, потрібних для активного засвоєння культури суспільства. Осередком соціального формування особистості майбутнього владики стала сім'я з усіма її багатогранними відносинами. Саме батьки о. Володимира заклали основу для всебічного й гармонійного розвитку його особистості, що стало ґрунтом для подальшого його особистісного розвитку; сформувавши правильні уявлення про роль громадянина в суспільстві, товариша, друга – у повсякденному житті, про завдання українця в боротьбі за національне, соціальне та політичне визволення свого народу, ліквідації його колоніально-поневоленого становища, відстоюванні національної ідеї, національної першорядності в діяльності УГКЦ. Окрім батьків, вагомим суб'єктом соціального формування о. Володимира стали навчально-виховні заклади й особливо народна школа, академічна гімназія та участь у «Пласті». Серед основних чинників формування особистості Володимира Стернюка в початковий період його життя – період становлення особистості й початок формування морально-духовних цінностей та ідеалів – потрібно виокремити як особистісні (вплив національносвідомих і високодуховних батьків, атмосферу, що панувала в родині з її україноцентричними ідеалами, навчання у Львівській академічній гімназії, вступ Володимира до «Пласту», його ідейне коло), так і суспільні (суспільно-політичні процеси в Галичині на початку ХХ ст., активізація українського національно-визвольного руху, загострення україно-польського протистояння, Перша світова війна).

Джерела та література

1. Автобіографія Владики Володимира Стернюка. Життя як подвиг для Христа/ Севастіян Дмитрух. Львів, 2007. С. 11–13.
2. Біографія Кир Володимира Стернюка: спогади о. Івана Музички про владика Володимира/подав о. Василь Ждан. *Джерело життя*. 2012. № 2. С. 15–17.
3. Документальний фільм «Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі»/реж. Андрій Стаськів. 2010. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pYMXHtEyRtk>
4. Документальний фільм «Ціною власного життя» (Україна, 1997). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=U5hezIAZz1w>
5. Звернення архієпископа Львівського митрополита Володимира Стернюка «Про лад і порядок в Українській Греко-Католицькій Церкві. Віче. 1990. Січ. (№ 13). С. 1–2.
6. Інтерв'ю з о. Володимиром Стернюком від 13. 09. 1993/ Інтерв'юер: Борис Гудзяк. Життя як подвиг для Христа / Севастіян Дмитрух. Львів, 2007. С. 97–101.
7. Крип'якевич-Цегельська Л. Дрижачою рукою, але виразно написав «Володимир»: спогад про митрополита. *Патріархат*. 2007. № 3. С. 20–22.
8. Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки: у 2 т./за. ред. В. Сергійчука. Київ, 2006. 804 с.
9. Літопис Голготи України: Т. 2: [Репресована церква]. Львів, 1994. 528 с.
10. Львівський Церковний Собор: док. й матеріали 1946–1981. Київ: Вид. Патріаршого Екзарха всієї України, Митрополита Київського і Галицького, 1984. 216 с.
11. Мартирологія українських Церков: в 4 т. Т. 2: Українська Католицька Церква: док., матеріали, християн. самвидав України/упоряд. і ред.: Осип Зінкевич, Тарас Лончина. Торонто: Смолоскип, 1985. 839 с.
12. Стернюк Володимир «Має бути молитва...»: розмова з митрополитом/вели Неоніла Шпаковська Братунь, Богдан Вовк. *За вільну Україну*. 1991. 27 лип. С. 2.

13. Гайковський М. Українська греко-католицька церква в часи метрополитовування Андрія Шептицького. *Київська церква: альм. християн. думки*. Київ, Львів, 2001. Вип. 2–3. С. 96.
14. Гриневич В. Україна: хроніка XX століття: довідк. вид. Рік 1940. Київ: Ін-т історії України, 2009. 234 с.
15. Дмитрух С. Життя як подвиг для Христа: Curriculum Vitae монаха редемпториста, Місцєблєститєля і Правлячого Архієрея Києво-Галицької Митрополії Володимира Стернюка/Севастіян Дмитрух, ред. Марія Горбаль. Львів: Свічадо, 2007. 224 с.
16. Колесник, І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття). Київ: Генеза, 2000. 256 с.
17. Коляда. І., Юрчишин П. Вплив родини, дитинства, юнацьких років на становлення особистості митрополита УГКЦ Володимира Стернюка. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: наук.-пед. журн.* 2018. №1 (6). С. 35–40.
18. Лисий І. Менталітет і духовна культура українців. *Філософська і соціологічна думка*. 1995. № 11–12. С. 52–64.
19. Марченко Н. Дитинство як предмет дослідження біографічної науки. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2010. Вип. 28. С. 508–519.
20. Марчук В. Греко-католики України в 1914–1923 рр. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 89. С. 26–28.
21. Мудрик А. Соціальний інтелект та соціальна компетентність. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 3. С. 4–6.
22. Паламар І. Штрихи до портрета Володимира Стернюка. *Вісник Львівського музею історії релігії*. 2007. № 1. С. 5–9.
23. Пашенко В. Греко-католики в Україні: від 40-х років XX століття до наших днів. Полтава: [б. в.], 2002. 615 с.
24. Піх Р. Володимир Стернюк – «Я робив те, що міг. І більше на ніщо не дивився». Львів, 2018. 152 с.
25. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2004/10/27/110140>
26. URL: http://ugcc.ua/official/ugcc_today/slipyj/dati_z_zhittya_%D1%96_d%D1%96yalnost%D1%96_patr%D1%96arha_yosifa_sl%D1%96pogo_79007.html
27. Бублик Т. «Мені не потрібні священики, у мене немає храмів, мені потрібні мученики!» До 110-річчя від дня народження Володимира Стернюка URL: https://risu.org.ua/article_print.php?id=66246&name=kaleido_digest&lang=en&
28. Проповідники Церкви URL: http://cerkva-vnls.lviv.ua/propovidniki-tserkvi/Володимир_Стернюк URL: <http://uk.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81:663000>
29. Шейко О. Слідами сповідника віри Володимира Стернюка [Електронний ресурс]. *Фотографії старого Львова*. 2016. 15 трав. URL: <http://photolviv.in.ua/slidamy-spovidnyka-viry-volodymyra-sternyuka/>

Игорь Коляда, Павел Юрчишин. Архиепископ УГКЦ Владимир Стернюк: роль семьи и семейного окружения у формировании личности будущего священника. В статье на основе широкого комплекса источников, анализа историографии предпринимается попытка комплексного освещения роли и влияния семьи В. Стернюка в становлении личности подростка. Авторами обозначаются семейный круг, который влиял на формирование личностных черт характера будущего архиепископа, акцентируется внимание на роли отца, матери, друзей семьи, патриотической атмосферы, сложившейся в семье, народных традиций на формирование первых представлений подростка о миссии украинской интеллектуальной элиты в завоевании украинской нацией своего права на свободный выбор нациокультурного развития.

Ключевые слова: семья, домашнее образование, личность, семейный круг, национальная идея, социальные факторы формирования личности.

Ihor Koliada, Pavel Yurchishin. Archbishop of UGCC Volodymyr Sterniuk: the Role of a Family and Domestic Circle in Becoming of Personality of the Future of. In the article on the basis of wide complex of sources, analysis of historiography is carried out an attempt of complex illumination of role and influence of family of V. Sterniuk in becoming of personality of teenager. Authors outline a domestic circle that influenced the forming of personality lines of future archbishop, attention is accented on the role of father, mother, friends of family, patriotic atmosphere that was folded in family, folk traditions on forming of the first presentations of teenager about the mission of the Ukrainian intellectual elite in forming by Ukrainian nation of the right on free national and cultural development.

Key words: family, domestic education, personality, domestic circle, national idea, social factors of forming

Стаття надійшла до редколегії
01.12.2018 р.